

Дубчак Галина Михайлівна, докторантка Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної Академії педагогічних наук України

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ІРРАЦІОНАЛЬНИХ МИСЛИТЕЛЬНИХ УСТАНОВОК СТУДЕНТІВ ТА ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Професійна підготовка є важливим етапом професіоналізації і передбачає поряд з необхідним рівнем професійних знань розвиток професійно значущих якостей особистості, формування професійної придатності, що забезпечить успішність функціонування в професійному середовищі. Високі вимоги, які пред'являються до якості праці, компетентності фахівців соціономічних професій обумовлюють необхідність реформування програм навчання в напрямку розвитку особистісних якостей майбутнього фахівця, а також вдосконалення діючої системи психологічного супроводу діяльності представників цих професійних середовищ.

Метою нашого дослідження стало вивчення психологічних характеристик ірраціональних мислительних установок студентів, що навчаються за соціономічними професіями та фахівців, які працюють в різних сферах діяльності типу «людина-людина». Згідно концепції А. Елліса, когнітивна емотивно-поведінкова трансформація нерациональних думок у раціональні сприяє подоланню стресових ситуацій, підвищує самооцінку та забезпечує психологічне здоров'я особистості [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. В емпіричному дослідженні взяло участь 198 студентів професійних училищ, середніх та вищих навчальних закладів м. Чернівці та 190 працюючих фахівців соціономічних професій. Слід зазначити, що середній вік досліджуваних груп фахівців є істотно вищим (вносить від 19 до 47 років; $M=24,43$; $\sigma=5,59$), ніж студентів (від 16 до 38 років; $M=19,21$; $\sigma=4,36$).

Нами було використано методику діагностики ірраціональних установок Альберта Елліса [2].

На основі узагальнення емпіричних даних можна зробити наступні висновки:

Ірраціональні мислительні установки в більшій мірі властиві фахівцям, ніж студентам, що навчаються за соціономічними професіями (див. табл. 1-2). Згідно ключа до методики низькі бали свідчать про яскраво виражену ірраціональну установку в мисленні людини; високі – про її відсутність.

Аналіз критерію t-Student показав статистичну значущість виявлених відмінностей за всіма типами ірраціональних установок ($p<0,001$). Особливо сильно виражена залежність між такою ірраціональною установкою, як «повинність щодо себе», яка свідчить про завищені вимоги по відношенні до себе, та досліджуваними групами: $d\text{ Cohen}=0,65$. Саме ця ірраціональна установка найбільше виражена у досліджуваних нами фахівців ($M=15,82$; $\sigma=2,828$).

Таблиця 1

Показники ірраціональних установок студентів та фахівців

	Ірраціональні установки					
		Катастрофізація	Повинність щодо себе	Повинність щодо інших	Самооцінка і раціональність мислення	Фрустраційна толерантність
Студенти	М	17,24	17,62	18,93	18,31	19,13
	σ	2,804	2,691	2,169	3,106	2,825
Фахівці	М	16,09	15,82	17,93	17,55	18,37
	σ	2,952	2,828	2,529	3,250	2,853

А. Елліс вважав, що ключовим моментом повинності щодо себе є категоричне мислення: я повинен бути успішним, компетентним і т.д., в іншому випадку: я – нікчема і життя не вдалося. В цьому випадку увага фахівця фіксується на невідповідності ірраціональному образу Я, який часто може бути запозичений з соціальних стереотипів і стандартів. Власне суспільство ставить перед фахівцями соціономічних професій високі вимоги: яким повинен бути сучасний вчитель, вихователь, лікар.

Таблиця 2

Частотний аналіз ірраціональних установок студентів та фахівців (%)

Мисленнєві установки	Яскраво виражена		Наявна		Відсутня	
	Студ.	Фах.	Студ.	Фах.	Студ.	Фах.
Катастрофізація	18,7	31,8	78,8	66,4	2,5	1,9
Повинність щодо себе	12,1	35,5	84,3	61,7	3,5	2,8
Повинність щодо інших	2,5	10,3	93,4	85,0	4,0	4,7
Самооцінка і рац. мислення	6,6	10,3	82,3	81,3	11,1	8,4
Фрустраційна толерантність	11,1	18,7	79,3	75,7	9,6	5,6

У студентів найбільш вираженою ірраціональною установкою є катастрофізація, яка свідчить про особливості сприйняття студентами різних несприятливих обставин свого життя: вони оцінюють більшість негативних подій як жахливі і невиносні, що частково можна пояснити особливостями вікового розвитку молодих людей.

Таким чином, отримані результати дослідження вказують на необхідність та напрями психокорекційної роботи зі студентами та фахівцями соціономічних професій з метою не допущення формування ірраціональних мислительних установок, що буде перспективою наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Эллис А. Гуманистическая психотерапия: Рационально-эмоциональный подход. / А. Эллис .- СПб.: Сова; М.: ЭКСМО-Пресс, 2002. - 272 с.
2. Каменюкин А.Г., Ковпак Д.В. Антистресс-тренинг / А.Г. Каменюкин, Д.В. Ковпак.- СПб.: «Питер», 2008. - 224 с.